

Стилі оформлення посилань

Правильне використання цитат та оформлення посилань у наукових роботах є важливою складовою дотримання принципів академічної доброчесності та сприяє якісному інтегруванню українських дослідників у світову систему наукової комунікації.

Правила та особливості складання й розміщування у документах бібліографічних посилань визначаються вітчизняним стандартом ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Цей стандарт установлює основні види бібліографічних посилань, загальні положення щодо їхнього складу й структури, а також правила складання та розміщування в документах.

10 березня 2017 року набув чинності Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», згідно з яким «...бібліографічний опис списку використаних джерел може оформлятися здобувачем наукового ступеня за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій».

Цитування творів інших авторів

у наукових працях за ДСТУ 8302:2015

При написанні наукової праці досліднику важливо демонструвати широту досліджень та цікавість до публікацій інших авторів, підтверджувати власні аргументи висловами з інших джерел. Для цього використовується запозичений з інших джерел текст. Науковий етикет вимагає оформлення тексту як цитати та забезпечення його посиланням на джерело, з якого цей текст було запозичено. Посилання є важливим для збереження авторських прав.

Термінологія

Цитата – це буквально відтворені фрагменти чужої промови чи статті для підтвердження власного погляду, для полеміки з цитованим автором або з іншою метою. За видами розрізняють пряме та непряме цитування.

Пряме – дослівне цитування автора.

Непряме – виклад думок, ідей автора своїми словами, використовуючи перефразування та узагальнення.

Перефразування – переказ цитати невеликого фрагмента власними словами з обов'язковим посиланням на джерело цитування.

Посилання – це вказівка на джерело інформації (зовнішнє посилання), що приводиться у приклад, або запис, що пов'язує між собою частини документа – посилання на розділи, малюнки, таблиці, формули, додатки тощо (внутрішнє посилання).

Бібліографічне посилання – це бібліографічний опис джерела цитати або інформаційного джерела, яке обговорюється в тексті роботи, що містить відомості про документ, які є необхідними і достатніми для його загальної характеристики, ідентифікування та пошуку.

Правила цитування

В тексті наукової роботи цитата оформлюється за правилами українського правопису та має притаманні прямій мові розділові знаки.

Цитата як пряма мова:

- текст береться в лапки;
- наводиться в тій граматичній формі, що і у автора, повністю, без скорочень та спотворень авторської думки, зі збереженням особливостей авторського написання та пунктуації;
- цитату слід починати з прописної літери, якщо вона відтворює речення повністю;
- якщо цитата на правах частини включена в авторський текст, то вона пишеться з малої літери навіть тоді, коли в оригіналі вона є початком речення;
- пропуск кількох слів позначається трьома крапками, які ставляться у будь-якому місці цитати;
- пропуск кількох речень, абзаців при цитуванні допускається без спотворення авторського тексту та позначається в кутових дужках <...>;
- якщо цитата подається у вигляді вірша, то вона в лапки не береться.

При роботі над текстом необхідно приділити увагу вірному вибору системи оформлення посилань в тексті. Від цього залежить остаточне оформлення списку літератури. За місцем розташування в документі розрізняють такі бібліографічні посилання: внутрішньотекстове, підрядкове та позатекстове.

- якщо в тексті зазначено ім'я автора або основна назва документу, тоді інші елементи опису подають у круглих дужках із зазначенням сторінки або сторінкового інтервалу для точного визначення місця цитованого тексту в джерелі;
- в тексті у посиланні на джерело, що включено у список літератури, необхідно в квадратних дужках вказати номер, який це джерело має в списку, номер тому, частини, випуску (для багатотомного видання) та, за необхідністю, сторінку, на яку посилається автор.

Посилання на одне джерело: [18].

Посилання на кілька джерел: [18 ; 20 ; 25 ; 108].

Посилання на багатотомне видання: [25, т. 2].

Посилання на конкретну сторінку видання: [32, с. 150].

Цифра означає порядковий номер посилання у позатекстовому списку посилань або списку літератури. Застосовують наскрізне нумерування посилань арабськими цифрами у межах усього документа або в межах окремих глав, розділів, частин тощо. Повний бібліографічний опис джерела розміщується у списку посилань або списку літератури наприкінці основного тексту твору або його частини.

**Приклади оформлення цитат та посилань
у списку використаних джерел**

Правила	В тексті	У списку
<p>Якщо цитата на правах частини включена в авторський текст, то вона пишеться з малої літери.</p> <p>Внутрішньотекстове посилання подається у круглих дужках.</p>	<p>У монографії «Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених» автори зазначають, що «студенти та молоді вчені, які списують та обманюють під час навчання, насправді не використовують свого потенціалу на повну, і таким чином завдають шкоди собі як науковцям та своїм майбутнім роботодавцям» (Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених. Дніпро, 2017. С. 30).</p>	<p>1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колект. монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.</p>
<p>Якщо цитата супроводжується словами автора, розділові знаки ставляться, як при прямій мові.</p> <p>Позатекстове посилання подається у квадратних дужках.</p>	<p>І. Франко точно описав переживання героя: «Праця над речами, далекими й чужими його особистим інтересам, заспокоїла його, бодай на хвилю принесла йому забуття...» [29, с. 396].</p>	<p>29. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 1–25. Художні твори. Т. 17. Повісті та оповідання (1887–1888) / Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Київ, 1979. 503 с.</p>
<p>Якщо бібліографічне посилання на джерела інформації неможливо або небажано розмістити всередині тексту документа, щоб не переобтяжувати текст та не ускладнювати його читання, використовують підрядкове посилання, яке розміщують як примітку в нижній частині сторінки, відмежовуючи від основного тексту горизонтальною рисою.</p>	<p>«Плеяда харківських учених заклала фундамент під будівлю освіти та започаткувала перший інтелектуальний рух у Харкові і взагалі на Слобідський Україні» – так зазначено у першому зарубіжному дослідженні про Харківський університет – монографії польського вченого Людвіка Яновського.²</p> <hr/> <p>²Яновський Л. Харківський університет на початку свого існування (1805–1820). Харків, 2004. С. 167.</p>	<p>32. Яновський Л. Харківський університет на початку свого існування (1805–1820). Харків : Майдан, 2017. 508 с.</p>

При непрямому цитуванні, *парафразі*, для запозиченого тексту лапки не використовуються, сторінковий інтервал не зазначається, а посилання на джерело є обов'язковим. Навіть коли ви висловлюєте чужі думки своїми словами, важливо навести джерело інформації. Читач має бути спроможним визначити, яка частка у дослідженні є результатом вашої власної праці, праці інших і де знайти джерело інформації.

Приклад оформлення парафразу та посилання у списку використаних джерел

Пряма цитата	Парафразування	У списку
«Конкурентоспроможність підприємства досягається при тривалій і бездоганній роботі на ринку» [5, с. 217].	Науковець робить висновок, що підприємство не може швидко стати конкурентоспроможним. Його конкурентна перевага формується поступово, внаслідок тривалої та якісної роботи на ринку [5].	5. Малюга Л. М. Формування конкурентоспроможності підприємств готельного господарства. <i>Економіка і суспільство</i> . 2016. Вип. 5. С. 216–219.

Інформація, яка відома кожній розумно поінформованій особі, є загальновідомою і може використовуватись без посилання на автора. Це стосується інформації з певної дисципліни, яка розміщується в підручнику, енциклопедії, довіднику і є загальновідомою в цій дисципліні.

Приклад:

Відстань від Землі до її супутника Місяця складає приблизно 400 000 км.

Цитування за вторинним джерелом

Цитування за вторинними джерелами – це не безпосереднє використання оригінального авторського тексту, а запозичення його з інших джерел, наприклад, з довідкової, навчальної, історичної літератури тощо. У вторинних текстах вже здійснено осмислення ідей, концепцій, запропонованих у текстах першоджерел. Цитування за вторинними джерелами доцільне на етапі ознайомлення з темою і проблематикою дослідження.

При цитуванні тексту по вторинному джерелу рекомендовано згадувати джерело оригінального тексту і джерело, з якого був узятий цей текст у вступних словах до наведеної цитати. При цьому в списку використаних джерел посилання дається на вторинне джерело, в якому була знайдена цитата.

Приклад цитування з вторинного джерела

В тексті	У списку
У своїй роботі «Монографії та статті з історії Слобідської України» Д. Багалій зазначає, «що Василь Назарович Каразін «завжди вважав і називав себе українцем» [Цит. за: 3, с. 81].	3. Лаврінченко Ю. Василь Каразін – архітект Відродження. Мюнхен : Сучасність, 1975. 191 с.

Інтерв'ю, відеоролик, кліп, графічні матеріали (таблиця, схема, малюнки, фото тощо) також є інтелектуальною власністю авторів. При запозиченні інформації з цих джерел посилання на джерело інформації обов'язкові.

Приклад:

Загородній М. Університет Каразіна – це серце Харкова, а серце рухати не можна. Інтерв'ю з ректоркою вишу. *Українська правда*. 2022. 25 квіт. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/04/25/248392/> (дата звернення: 15.06.2025).

Використана література:

ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Київ : ДП «УкрНДЦ», 2016. 16 с.

Кудінов О. І. Основи наукового цитування. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-czitivannya.pdf>

Словник іншомовних слів / Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сjuta, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра ; Рідна мова, 2000. 1018 с.